

Миладин Шеварлић

ИЗДАЈНИК

Парадоксан о Вуку Бранковићу

*“Ако је Бо̄г с̄творио човека,
АК– 47̄ ња је учинио ист̄им.”*

Р. ван Нидерле: “Књига парадоксалних једначина”
(Амстердам 1747, репринт: Базел 1917)

“Наш народ нерадо казује своје ѿајне.”
Др Радован Н. Казимировић

“Pulverem oculis infundere”
Aulus Gellius: “Noctes Atticae”

Београд 2010.

МИЛАДИН ШЕВАРЛИЋ (Београд 1943)

Објављивао песме у књижевним часописима шездесетих и седамдесетих година прошлог века (*Савременик*, *Књижевност*, *Дело* и др.), позоришне критике у *Полицици-експрес* седамдесетих и есеје из области друштвено-политичке проблематике у листу *Борба* деведесетих, те у часопису *Драма* ових година, као и бројне написе из позоришне, културне и друштвене сфере у стручним часописима и дневним листовима.

Сценска адаптација Његошевог *Горског вијенца* изведена му је 1973. у Црногорском народном позоришту, а драматизација (са Ј. Павићем) романа *Трен 2* А. Исаковића 1985. у Студентском културном центру у Београду. Аутор је сценарија за дугометражни играни филм *Недељни ручак* (редитељ Милан Јелић, *Филм-данас*, Београд 1982.) и за ТВ филм *Пролеће у Лимасолу* (редитељ Сава Мрмак, РТС 1999.).

Роман *Смрт њуковника Кузмановића* објавила му је *Српска књижевна задруга* (Београд 1986.), а *Енциклопедију веровања и обичаја* (с М. Зупанцем) *Сфаирос* (Београд 1989.) и *Плаио* (Београд 2001.). Књига есеја *Српска Ајланида* изашла му је код истог издавача 2002. године.

Аутор је тридесетак драмских дела која су (почев од 1968.) играна у позориштима широм Србије, Чикагу и Великом

Трнову, на радију и телевизији, те штампана у периодици, збиркама и посебним издањима (*Пад Басиље, У рукама оџаџине, Сведок из мртвог дома, Одлазак Дамјана Радвановића, Купимо виноград, Ојимиси, Смрт ђуковника Кузмановића, Пројас царсва срскога, Душевна болница, Кум, Небеска војска, Косово, Код златног вола, Повраћак Вука Алимџића, Змај од Србије, Карађорђе, Госџодин Минџар, Црни Пеџар, Љубав џобеђује, Вуци и овце или Србија на Иџоку, Заводник, Дивљач је џала, Нови живџи, Мала срска комедија, Визанџиџки амеџиси, Балканска раџодија, Аџсолуџни слух*).

Књига *Изабраних драма* објављена му је 2001. године (*Плаџо, Удружење драмских писаца Србије, Позориште Модерна гаража*). Другу, трећу и четврту књигу *Изабраних драма* објавило му је Удружење драмских писаца Србије 2006, 2008. и 2010. године.

За драму *Пројас царсва срскога* (*Аџеље 212*, 1983. и др.) добио награду на конкурсџ Удружења драмских писаца Србије (1980. године), а за драме *Небеска војска* (Ужице 1988. и др.), *Змај од Србије* (Ниш 1994.) и *Заводник* (Позориште *Славија*, Београд 2002) награде *Бранислав Нуџић* истог удружења (1986, 1990 и 2000. године). За драму *Змај од Србије* добио, такође, награду на Фестивалу праизведби у Параџину 1994, а исте године, на XXIX Стериџином позорју, *Стериџину награду за савремену комедију*. Године 1995. добио награду “*Јоаким Вуџић*” за драму *Карађорђе. Златни Беоџуџ*, за *џрајни доџринос кулџури Беоџрада* добио је 1999. године.

Миладин ШЕВАРЛИЋ

ИЗДАЈНИК
Парадоксан о Вуку Бранковићу

ЛИЦА:

ПАТРИЈАРХ ДАНИЛО III
КНЕГИЊА МИЛИЦА ХРЕБЉАНОВИЋ
МЛАДИ КНЕЗ СТЕФАН ЛАЗАРЕВИЋ (12), њен син
КНЕГИЊИЦА ОЛИВЕРА ЛАЗАРЕВИЋ, њена кћи
ГОСПОДИН ВУК БРАНКОВИЋ
МАРА БРАНКОВИЋ, његова супруга
БУРАЋ БРАНКОВИЋ (12), њихов син
КРАЉ БЕЗ КРАЉЕВСТВА МАРКО МРЊАВЧЕВИЋ

ГЛАСНИК

УЧИТЕЉ МАЧЕВАЊА

БАЈАЗИТ, турски султан

БАЈАЗИТОВ ДОГЛАВНИК

БАЈАЗИТОВА МИЛОСНИЦА

Дешава се у Крушевцу, Прилепу и Једрену
крајем XIV века

I
ДАЛЕКО ЈЕ ПОЉЕ КОСОВО

У дубини сцене, Сџефан Лазаревић и Бурађ Бранковић мачују се дрвеним мачевима. Око њих облеће Учџиљ мачевања, џоказујући им ударце. Радња џоџраје и одвија се без џексџа.

Најзад, из десног џорџала изађе џаџријарх Данило III, џрелази џреко сцене и џрилази левом џорџалу на којем виси велика икона Хрисџа Паниџокраџора. Прекрсџи се, клекне исџод иконе, с муком се сџушџајући на колена, и џочне да се моли.

У дубини, све време џраје мачевање.

ПАТРИЈАРХ: Свјати Боже, свјати крепки, свјати бесмертни, помилуј нас!

Свјати Боже, свјати крепки, свјати бесмертни, помилуј нас!

Свјати Боже, свјати крепки, свјати бесмертни, помилуј нас!

(Крсџи се)

Госпде, Боже наш, молим ти се дај победу српском оружју на пољу Косову и помози да се Лазар, светли кнез наш и узданица српскога рода, жив и здрав у Крушевац врати! Молим ти се, услиши и помилуј! Амин!

(Крсџи се)

Из левог џорџала улази Кнеџиња Милица.

МИЛИЦА: Опрости, свети оче...

Паџријарх се с муком диже на ноге. Милица му џрилази руци, а он је џрекрсџи.

МИЛИЦА: Само Господ зна колико сам забринута!

ПАТРИЈАРХ: Молимо се да Господ помогне нама, како бисмо и ми могли да помогнемо својима, својој истоплеменој браћи, своме народу, у овим тешким тренуцима који нас снађоше!

МИЛИЦА: *(Прекрсџи се)*

Амин!

ПАТРИЈАРХ: А највише нека нам помогне да што пре постанемо становници непролазног Царства Небеског, да обрадујемо и своје свете претке који нас очекују, и који очекују да будемо онакви какви су и они били у тешкоћама које су их сналазиле. Благословена била, кнегиња

- МИЛИЦА: Хвала! А што се тиче Царства Небеског, немам ништа против, али када дође време, оче.
- ПАТРИЈАРХ: Само Бог зна када ће то време доћи.
- МИЛИЦА: У међувремену, молим се и преклињем Га да ми врати мужа и кнеза са Косова. Много дана је већ прошло, а вести нема...
- ПАТРИЈАРХ: Далеко је поље Косово, Милице, кнегињо. Неће Господ дозволити да српски народ потоне у мрак азијатски, голубице! Српски народ је народ божији. Са највишег места дат му је задатак – да светлост православља пронесе Европом; да хладну, себичну Европу оплемени својом великом словенском душом и срцем. Дата му је снага да се одупре неверницима. Наш кнез и његови витезови, сила су којој нико не може да се супротстави. Нема таквог народа под капом небеском, као што је српски народ. Стићи ће кнез и светли супруг твој; сигурно је, са својим четама, већ на домак Крушевца.
- МИЛИЦА: *(Крсти се)*
Амин! Амин! Амин!
(Пауза. Брише рујцем ивице очију)
Гледам ову блажену децу, нашег Стефана и Вуковог Ђурђа, како се безбрижно играју са својим учитељем добрим, а ја...
(Поново отише сузе)
- ПАТРИЈАРХ: Нека их Бог чува, у њиховом блаженом спокојству, и нека им да времена да израсту у праве витезове, заштитнике српства. И ти буди спокојна, Милице; верујем да је кнез близу.
- МИЛИЦА: Идем да наредим, за сваки случај, да припреме купатило. Нека га чека спремно... Можда је, недајбоже, и рањен...
(Крене ка излазу, лево)
- ПАТРИЈАРХ: *(За њом)*
Ипак, не заборави кћери, да ти ниси само супруга нашег светлога кнеза, већ и кнегиња српске земље!
- МИЛИЦА: *(Застане)*
Шта хоћеш тиме да кажеш, свети оче?
- ПАТРИЈАРХ: *(После паузе)*
Ништа... Ја то онако.

МИЛИЦА: *(Настави да иде према излазу, лево. Пре но шћо ће изаћи, сћане и осврне се)*
Знам ја то врло добро! А сад идем да припремим купатило.

Милица изађе лево, Папћријарх ћосмаћра дечакe, ћа изађе десно. Дечацц, борeћи се, исћрчавају на ћросценијум; за њима Учћиелъ мачевања.

УЧИТЕЉ

МАЧЕВАЊА: Полако, полако, млада господо! На крају ћете се стварно поубијати. Сад контрагард, млади кнеже! А ти, опрезно, господине Бранковићу; док замахујеш одозго, противник ти може задати директан ударац у груди. Овако!

(Узима мач од Сћефана)

Хајде! Замахни!

(Показује како би га убо у грудци)

Овако! Не бој се! Јел јасно? Јасно! А сад, мали одмор. Нећемо да претерујемо, господо! Јер, у животу човековом, најважније је, шта? Шта је најважније? Ја ћу вам рећи, млади витезови српски. Најважнији је ритам. Значи, промена. На небу и на земљи. Горе – доле, тамо – амо, напред – назад, брзо – споро, вруће – хладно, лепо – ружно, добро – лоше; рајске висине и паклене провалије. Можда ћете то схватити једнога дана. За сада, научите да држите мач. Витез без мача, то вам је као црква без звоника. И као што она без звоника не може да звони, тако витез без мача не може – шта? Не може да бoде! Пазите! Мач се не држи круто, већ еластично, меко – као косац што држи косу.

(Показује)

СТЕФАН: А шта је то косац?

УЧИТЕЉ

МАЧЕВАЊА: То је, млади кнеже, себар. Себар који сече траву великим ножем, причвршћеним за дугачку дрвену дршку.

СТЕФАН: А, тако! Мислим да отприлике схватам.

УЧИТЕЉ

МАЧЕВАЊА: Схватићеш, млади кнеже, кад доћеш на власт. Тада ћеш и себре морати да упознаш.

СТЕФАН: Само нека Бог сачува светлога кнеза, оца мог, да се жив и здрав врати са Косова!

ЂУРАЂ: И мог оца нека сачува!

УЧИТЕЉ

МАЧЕВАЊА: Идемо даље, млада господо! Морате пазити на рад ногу. У повлачењу корачате еластично и опрезно, а у нападу – нарочито при завршном ударцу – енергично и стабилно.
(Показује)
Куда гледате, господо?!

Они зледају исцејану, њрљаву, крваву, израњављену сјодобу која, њосрћући, њрилази из дубине.

ВУК: Помозите, за име Бога!

Сва њројџца њрињрче и њрихвѡџе џа.

ЂУРАЂ: (Врињѡџи)
Оче! Оче! Јао! Упомоћ!

ВУК: Ђути, сине!

Воде џа ка њросценијуму; с једне сѡџране Сѡџефан, с друџе Учѡџиѡџљ мачевања. Ђурађ њрчи око њих.

ЂУРАЂ: Упомоћ!!!

УЧИТЕЉ

МАЧЕВАЊА: Полако, господине Бранковићу; седите, седите овде...

Улазе, с лева, Милица и Оливера, а с десна, Паѡџријарх.

МИЛИЦА: Вуче!
(Пауза)
Где је Лазар?

ВУК: Полако... Полако, кнегињо...

МИЛИЦА: Говори! Где је Лазар?!
(Пауза. Тихо)
Говори!

ВУК: (После мале ѡаузе)
Нема Лазара.

Сѡџефан ѡобеџне у ѡошак и ѡочне ѡѡхо да јеца. Милица сѡџџне у наручје Оливеру.

МИЛИЦА: Оливера, кћери...

Оливера се извуче из мајчиног загрљаја. Милица остјане скамењена.

ВУК: Јахао је на челу својих ратника. У центру. Примили су на себе најјачи удар турске коњице... Главе су летеле, а крв потоцима текла. Коњица турска била је као пљусак... И диљем Косова трупла. Као класови на жетви, тако су јунаци од оштрог челика падали. И поље оно претвори се у језеро крви...

МИЛИЦА: *(Шајтајом)*
Лазар...?

ВУК: Под кнезом је коњ пао. Тако су га заробили. А неколико наших витезова које је предводио неки Кобиловић, пробили су се до чадора њиховог султана, Мурата, и заклали га.

(Пауза)

Онда је Бајазит, син султанов, наредио да Лазару главу одсеку.

Пауза. Сви остјану како су зашечени.

МРАК

II
ДА ЛИ ЈЕ ЗЛОЧИН ГОВОРТИ ИСТИНУ?

Оливера, у црнини, моли се ѿред иконом Христѿа Панѿокраѿора.

Ђурађ, у дубини, сам вежба мачевање, исѿуѿиѿајући ѿвременно борбене крике или ѿокличе.

Чује се црквено ѿојање које ће, ѿоком дијалога, осѿаѿи као ди-скреѿина музичка ѿодлога.

Док се Оливера моли, Ђурађ јој се ѿолако ѿриближава, скакућући и даље мачевалачким кораком и машући својим дрвеним оружјем.

Оливера се окрене и ѿогледа ѿа.

ЂУРАЂ: (Сѿусѿи мач)
Опрости, можда ти сметам...

ОЛИВЕРА: Не. Завршила сам молитву.

ЂУРАЂ: (Приђе)
Жалиш за оцем...

Оливера не одговара.

ЂУРАЂ: Разумем... Ето, мој је преживео, а опет...
(Пауза)
Жао ми је кнеза...

ОЛИВЕРА: (После ѿаузе)
Ја се молим за Витомирову душу.

ЂУРАЂ: А, то...? Чуо сам. То је онај славни витез што је победио Турке на Дубравници, чуо сам... Али, уочи ове битке су га... Не знам... Не разумем!

ОЛИВЕРА: Починио је злочин.

ЂУРАЂ: Злочин? Какав злочин?

ОЛИВЕРА: Усудио се да кнезу каже истину.

ЂУРАЂ: Због тога..?

ОЛИВЕРА: Ти не знаш да се то не сме? Млад си још; сазнаћеш.

ЂУРАЂ: Добро, али...

ОЛИВЕРА: Рекао је: кнеже, у тренутку кад Турци откидају комад по комад наших јужних покрајина, и полако се овамо примичу – све српске снаге треба да се уједине, а не да се Срби убијају између себе. Мој отац је тада отео поседе Николи Алтомановићу и поделио их са Твртком Босанским. А Алтомановића су ослепили...

- БУРАЋ: Значи, ти си њега... Мислим, тог Витомира...
(Пауза)
- ОЛИВЕРА: Можда ћу отићи у манастир.
- БУРАЋ: Манастир?! Не говори тако... Треба да се удаш, и да будеш...
- ОЛИВЕРА: Не! Никада се нећу удати.
- БУРАЋ: Разумем... Али, мислим, ипак...
(Пауза)
А, Никола Алтомановћ је очев брат од тетке.
- ОЛИВЕРА: Утолико горе! И твој отац учествовао је, са мојим, у том злоделу.
- БУРАЋ: Значи...?
- ОЛИВЕРА: Значи. Ето, и ти вежбаш мачевање, да би једнога дана... Зар не?
- БУРАЋ: Стефан ме победио. Учитељ ми је рекао да морам да вежбам.
- ОЛИВЕРА: Учитељ! Ко је тај учитељ? Нисам га раније виђала у Крушевцу.
- БУРАЋ: Не знам. Учитељ је учитељ.
(Пауза)
Значи, мој отац је...
- Улази Вук Бранковић. Има велики ожиљак од сабље на лицу и леву руку у завоју, везану око враћа. Они нагло заћује. Вук их неколико иренушака посматра. Оливера се наклони и изађе.*
- ВУК: *(Диге са пода Турђев дрвени мач; маше њиме)*
Рекао сам ти да вежбаш мачевање, а не да вежбаш благоугодне дворске разговоре!
- БУРАЋ: Ја сам само...
- ВУК: Шта си ти само...? Хоћеш ли ти да будеш српски витез, или српска секаперса?
(Пауза)
Дакле?
- БУРАЋ: Витез. Хоћу.
- ВУК: За кога је пао српски кнез на Косову?
(Пауза)
За кога?
- БУРАЋ: Па... Пао је... Он је пао...

- ВУК: За тебе је пао. За Стефана је пао, за Оливеру... И за свеколико српско потомство. Зато морате бити достојни ваших палих очева!
- БУРАЋ: Али, ти ниси пао, оче.
- ВУК: А ти си, изгледа, не само непослушан, већ и недотупаван. Уколико ниси безобразан! У том случају... Видиш да замало нисам и ја пао, магарче!? Видиш ли?!
- БУРАЋ: Видим...
- ВУК: А, о чему си причао са кнегињом Оливером? Нагло сте прекинули када сам ја ушао.
- БУРАЋ: Ништа... Онако.
- ВУК: О чему сте причали? Говори!
- БУРАЋ: Па... Причали смо о Николи Алтомановћу... И о Витомиру.
- ВУК: Ђути, чуће нас! Какав сад Витомир?! И какав Алтомановић?!
- БУРАЋ: Никола. Сам си ме питао.
- ВУК: Доста, кад кажем!
- БУРАЋ: Оче, да ли је злочин говорити истину?
- ВУК: Ма, каква те сад истина спопала?! Истина...
- БУРАЋ: Зар Витомир није био јунак са Дубравнице? Зашто је, онда, погубљен, оче?
- ВУК: Нећу да слушам ни о каквом Витомиру! Јеси ли разумео?
- БУРАЋ: А о твом брату, Алтомановићу?
- ВУК: Слушај ти, мали прљави провокатору...! Ако тако наставиш... Оливера ти је баш напунила главу! Знамо причу о њој и Витомиру, али то није разлог да се државни интереси доводе у питање. Интереси Србије. Схватићеш то и сам једнога дана. А дотле, ћути и учи! И труди се да около не причаш глупости! Твоја бака, кнегиња Милица, само што није дошла. Она је у дубокој жалости, сине. Ићи ћемо сад у цркву, да се помолимо за душу блаженопочившег кнеза.
- БУРАЋ: Знаш. А када ће кнез бити сахрањен?

ВУК: Када се заврши балсмовање, пребацићемо га овамо, из Приштине. Пронећемо његово тело кроз Србију, како бисмо надахнули народ његовим жртвеним подвигом. Схваташ? Ово неће бити последња српска битка.

ЂУРАЂ: Шта је то балсмовање, оче?

ВУК: Па... Како да ти кажем... Изваде ти утробу, па је напуне смолом. Да спорије трулиш.

ЂУРАЂ: А, то! Значи, сахраниће га без главе? Колико сам ја разумео, њу су однели Турци.

ВУК: Ђути, магарче! Чуће те кнегиња!

Улази Мара Бранковић, у њујничком оделу.

ВУК: Маро!

ЂУРАЂ: Мајко!

Ђурађ њријрчи, њољуби је у руку и њадне јој у зајрљај. Мара јаљуби, зајшм ја нежно одвоји од себе, њрилази Вуку, њољуби ја у руку и њадне му у зајрљај.

МАРА: Само кад смо опет заједно... Чули смо све како је било. Отац мој несрећни... У цркви Светог Спаса лежи. Нека му Бог да миран починак! А мајка? Милица? Вуче мој! Рука... Види ожиљак! Проклета била турска сабља!

ВУК: Није то ништа, Маро моја. Само туга због кнеза остаде... Али, погинуо је јуначки. За Србију. А, ти? Стиже ли жива из Приштине?

МАРА: Пусто је све. Злокобна нека тишина легла на Србију...

(Пауза)

Пратио ме Чедомиљ, са својом четом; најбољи од људи које си ми оставио, па ипак... На једном пропланку видели смо тичурине како кљују трупло неког несрећника. Хтела сам да станемо, да га погребемо, али Чедомиљ је рекао: ја одговарам за твој живот, госпо. И тако смо стигли...

(Најло зајлаче)

Немам више оца...

(Пријуши њлач)

А ви немате кнеза! Како даље?

Улази кнегиња Милица, у дубокој црнини, у прајњи Стефана и Патријарха. Мара јој појирчи у загрљај. Јеца.

- МИЛИЦА: *(Милује је њо коси)*
Мораш бити јака, кћери, као што сви морамо.
- МАРА: *(Одвоји се од мајке)*
Запалила сам свеће свуда око одра, наредила да му се чати дању и ноћу...
(Пољуби Патријарху руку)
Благослови, свети оче!
- ПАТРИЈАРХ: Бог те благословио, кћери!
- МИЛИЦА: Сви морамо да будемо јаки и прибрани. На нама је, сада, судбина Србије. Никога немамо. Чак је и Марко Вукашинов с Турцима. Вазал турски!
- ПАТРИЈАРХ: Знамо да је био на Косову у турској војсци. Имамо поуздане информације.
- ВУК: Мислим се нешто... Да одем ја у Прилеп. Покушаћу да га придобијем... Вреди покушати.
- МАРА: Зар косовског издајника?!
- ПАТРИЈАРХ: Ђути, кћери, то је политичка нужност.
- ВУК: Сваки мач нам је добродошао. Морамо да наставимо борбу!
- ПАТРИЈАРХ: Мање је важно да ли је мачка бела или црна, децо. Важно је да мишеве лови!
- МИЛИЦА: Пацов је то, бојим се; није миш!

Улази Учићел мачевања.

УЧИТЕЉ

МАЧЕВАЊА: Свети оче, све је спремно за службу божију.

ПАТРИЈАРХ: Хвала, синко. Хајдемо, онда!

Учићел мачевања се поклони и изађе. Осјали, предвођени Патријархом, крену, иакође, ка излазу десно.

МАРА: А, где је Оливера?

МИЛИЦА: Стварно! Где је Оливера?

Сви застану. Милица иде ка излазу, лево.

МИЛИЦА: Оливера! Где си, Оливера?

ПАТРИЈАРХ: Ко беше онај човек?

ЂУРАЂ: Како...? Па, то је...

СТЕФАН: Наш учитељ мачевања.

Улази Оливера.

МИЛИЦА: Где си, дете? Идемо на службу божију!

ОЛИВЕРА: Ја не идем!

Сви се, изненађени, окрену ка њој.

МИЛИЦА: Шта кажеш?!

ПАТРИЈАРХ: Кћери, ја знам да ти је тешко; али, морамо се помолити за његову душу.

ОЛИВЕРА: Не, свети оче, не идем!

МИЛИЦА: Оливера!

ОЛИВЕРА: Мрзим га, и живог и мртвог!

МИЛИЦА: Шта?!

ПАТРИЈАРХ: Забога, шта то говориш, кћери?!

МАРА: *(Прилази јој)*
Сестро...

ОЛИВЕРА: *(Одђурне је)*
Убио је јединог човека кога сам волела, зато што се усудио да му каже истину! Једино што желим, то је да одем одавде и да се никада више не вратим!

Исцрчи са сцене. Сви гледају за њом зајанђено, док се свештоси лађано гаси.

МРАК

III
ТАТАРСКЕ ИГРЕ

Учишћел мачевања мачује се са Ђурђем Бранковићем.

УЧИТЕЉ

МАЧЕВАЊА: Није лоше, млади господине Бранковићу, види се да си вежбао. Сад искорак! Тако! Али, пази на мој противнапад. Блокирај ударац. Тако!

ЂУРАЂ: А кад ћу моћи да се борим правим мачем?

УЧИТЕЉ

МАЧЕВАЊА: Полако! Не жуди за мачем. Доћи ће време када ћеш морати да га узмеш.

ЂУРАЂ: Желео бих реванш са Стефаном.

УЧИТЕЉ

МАЧЕВАЊА: Боли те пораз?

ЂУРАЂ: Па... Зар то није природно?

УЧИТЕЉ

МАЧЕВАЊА: Није лоше понекад изгубити од младог кнеза. И то је потребно. Он је кнез, ипак.

ЂУРАЂ: Да ли то значи да си ти њему...

УЧИТЕЉ

МАЧЕВАЊА: Ништа нисам рекао.

ЂУРАЂ: Учитељу, да ли човек треба да говори истину?
(Пауза)

УЧИТЕЉ

МАЧЕВАЊА: Интересантно питање... Али, ја сам само учитељ мачевања, господине; ја нисам ни психолог, ни филозоф, а дакако ни моралиста. Патријарх је чувар јавног морала. Њега треба питати. Пази на овај ударац! Ескивирај! То, млади господине! Добро је.

Улази Вук Бранковић. Учишћел и Ђурађ њрекину борбу.

ВУК: И...? Како иде?

УЧИТЕЉ

МАЧЕВАЊА: Млади господин Бранковић је веома надарен. Биће једнога дана велики борац.

ВУК: То ме радује. Слободан си, учитељу.

УЧИТЕЉ

МАЧЕВАЊА: Слуга сам!
(Наклони се, ња изађе)

ВУК: (Узима дрвени мач)
Е, да видимо сад шта си научио!

Вук силовитио најада, Ђурађ се с муком брани, узмичући.

ЂУРАЂ: Полако, оче! Полако! Пробошћеш ме стварно. Није ти ово Косово!

ВУК: Шта си рекао, магарче?!
(Најада још жеиће)
Сад ћеш ти да видиш своје Косово!

ЂУРАЂ: Не! Убићеш ме!

ВУК: (Баци мач, њомилује Ђурђа њо ѓлави)
Не бој се, сине! Добро се бориш. Ја само желим да постанеш витез који ће једнога дана преузети заставу српске слободе.

ЂУРАЂ: А Стефан?

ВУК: Шта, Стефан?

ЂУРАЂ: Па, мислим... Он је кнежев син... Млади кнез.

ВУК: Немој много да мислиш. За сада, вежбај мачевање.

ЂУРАЂ: А Оливера?

ВУК: Шта је с Оливером?

ЂУРАЂ: То сам ја тебе хтео да питам. Нигде не могу да је видим ових дана...

ВУК: Имаш ти важнија посла.

ЂУРАЂ: Ипак бих волео да знам.

ВУК: Оливера је кажњена.

ЂУРАЂ: Због оног...?

ВУК: Због оног срамног испада. То је прави скандал, младићу! У таквом тренутку...

ЂУРАЂ: Али...

ВУК: Нема, али! Затворена је у својим одајама. До даљњег.

ЂУРАЂ: Жао ми је, оче.

ВУК: Гледај своја посла, и пази шта говориш. Нарочито, не оно што ти замишљаш да је такозвана истина!

Улази Милица, Пада Вуку у загрљај и јеца.

ВУК: *(Бурђу)*
Иди тамо, играј се са Стефаном!

Ђурађ изађе.

МИЛИЦА: *(Одвоји се од Вука)*
Нема више Лазара...
(Пауза)
Ти си ми, сад, једина узданица... Немам више никога.
Стефан је дете. Дрвеним мачем се игра...

ВУК: Обриши сузе, Милице! На мене можеш да се ослониш, као што је то и Лазар увек могао.

МИЛИЦА: Хвала ти, Вуче... Хвала ти! Али...

ВУК: Ти си сада владарка, док Стефан не одрасте. Нас двоје смо сада одговорни за судбину Србије.

МИЛИЦА: Турци се неће смирити...

ВУК: Зато морамо бити спремни.

МИЛИЦА: Како мислиш да наставимо борбу, после Косова? Шта смо ми према турској сили? Довешће нову војску из Азије. А, ми...?

ВУК: Милице! Морамо даље! Морамо да истрајемо. Све снаге да објединимо. Ја не одустајем ни од Марка. Ипак, треба са њим разговарати... И он је, ипак, неки Србин. Отац му је био гад, али, ипак...

МИЛИЦА: Не знам... Не знам...

ВУК: Овако ја мислим. Са севера нам Угри прете, а са југа Турци. Твоје земље граниче се са Угрима, моје с Турцима. Треба наше поседе да објединимо – па, сви смо ми Срби, зар нисмо? Да успоставимо јединствену организацију, снабдевање, линију командовања... Док је Србија била јединствена, није било веће силе на овим просторима.
Ти, дакле, држиш цело Поморавље, па десну обалу Саве и Дунава; имаш поседе у Звижду, Пеку, Браничеву, Кучеву, Мачви и Битви. Држиш, осим града Крушевца, још и Ниш, Ужице, па онда богате руднике и трговишта – Ново Брдо и Рудник...

- МИЛИЦА: *(Сузе су јој се осушиле, ѿуџа ишчилела)*
Видим да имаш тачан попис мојих поседа! А ти, осим Дренице, твоје скромне очевине, успео си да завладаш косовским крајем, са Приштином, Вучитрном, Звечаном, и исто тако богатим рудником – Трепчом. После Вукашинове пропасти и погибије на Марици, заузео си Скопље и Призрен. А, сем тога, држиш још и Сјеницу, Комарне и Брсково.
- ВУК: *(Смеје се)*
Видим да ни ти ниси лоше обавештена! Дакле, ако све те поседе спојимо, добићемо моћну целину, која ће се лакше одупрети, како на северу, тако и на југу.
- МИЛИЦА: Лепо, лепо... А, ко ће да влада тим покрајинама српским?
- ВУК: Милице! Није важно ко ће да влада. Важно је само да се ујединимо.
- МИЛИЦА: Мислиш?
- ВУК: Није важно! Ми смо блиски рођаци. Ти си супруга покојног кнеза – Бог му дао рајско насеље *(Крсти се)* – а ја сам ожењен твојом и његовом кћери. Владаћемо заједно.
- МИЛИЦА: Заједно?
- ВУК: У сваком случају, власт ће остати у породици.
- МИЛИЦА: Јелда? Ти као да заборављаш да ми имамо два сина, вршњака. Сада се заједно играју и мачују дрвеним мачевима, а шта би било кад стасају до мушке снаге? Било би крви до колена! Ми смо, као што си сам рекао, ипак, Срби!
- ВУК: Па, добро, сад...
Ушрчава Сѿефан, машући дрвеним мачем.
- СТЕФАН: Мајко! Мајко! Мађари прешли границу! Пустоше по Кучеву и Браничеву!
- МИЛИЦА: Како?! Откуд ти знаш?
- СТЕФАН: Дошао гласник!
- ВУК: Па, где је?
- СТЕФАН: Ту је.
Улазе Паѿријарх, Мара и Ђурђе.

ПАТРИЈАРХ: Гласник је тешко рањен.
 БУРАЋ: Вири му мађарска стрела! Оволико!
 МАРА: Сирома, издише у просторијама за послугу...
 ПАТРИЈАРХ: А Мађари напредују према југу!
 МИЛИЦА: Морамо да се спремимо за одбрану града! Вуче?
 ВУК: Пре свега, намирнице и цистерне за воду... Нареди, затим, да се спреми сумпор, со и зејтин за паљење угарских борбених справа; дрво и гвожђе за стреле и машине; конопци и говеђе жиле за лукове и ба- листе; млевени креч за ослепљење непријатеља и довољно камења за бацање са зидова...

Улази Учиџељ мачевања.

УЧИТЕЉ

МАЧЕВАЊА: Стигао је, госпо, гласник са југа.

Улази Гласник, љрашњав, љрљав и исцејан.

ГЛАСНИК: Светла кнегињо...

МИЛИЦА: Говори!

ГЛАСНИК: Страшно је, госпо! Изведите децу

МАРА: Хајде!

МИЛИЦА: Нека остану! Морају да уче. Нека виде са чиме владар мора да се суочи. Говори!

ГЛАСНИК: Султан Бајазит послао акинџије на јужне крајеве наше. Таква нечовештва чине о кавима никад до сад ни чули нисмо, а камо ли их видели! Да ђаво не трпи род српски, могло се видети када се паклени, љути Татари просуше по земљи нашој. Цркве разорише, света места оскврнише!

ПАТРИЈАРХ: *(Крсти се)*

Господи помилуј!

ГЛАСНИК: Немоћне, наге људе, везане за коњске репове, рас- трзали су, а неке сабљама исекоше, тако да не беше места где мртва телеса не лежаху! Татарима је омиљена игра да у шали бацају дете увис, па да га, онда, брзо сабљом исеку на комаде. Млађе и при- кладније жене везивали су за земљу и заједнички силовали док не умру од болова. Незреле девојчице и дечаке поубијали би, па онда разбацали по ули- цама...

Ђурађ хоће да повраћу, и излећу са сцене.

МАРА: Господе, Боже!
 (Испрчи за сином)

Стефан хоће, иакође, да изађе. Милица га ухвати за рамена.

МИЛИЦА: Остани ту!
 (Гласнику)
 Настави!

ГЛАСНИК: Пред мужевима су силовали жене и терали родитеље да, под бичем, скрнавe рођене кћери; ископавали су лешеве из гробова и над њима...

ПАТРИЈАРХ: Доста!!!
 (Пауза)

СТЕФАН: А, како, свети оче, Бог то дозвољава?
 (Пауза)

ПАТРИЈАРХ: Како...? Много питаш, млади кнеже... Па, Бог је дао човеку слободну вољу!

МИЛИЦА: Очигледно је погрешо!

ВУК: Спремати се за одбрану града, изгледа да више није довољно... Отићи ћу Марку. Натераћу га да се заједно супротставимо!

МРАК

IV
ЈАРАЦ

Па̄тријарх, Милица, С̄тефан.

Па̄тријарх у једној руци држи велики њехар с вином, а у дрӯзој живински ба̄њак, које̄ж њремено жлође, а њремено маши њиме, у жару дискусије.

Милица је у дубокој црнини, са рӯицем којим њремено брише очи.

С̄тефан вӣшла дрвеним мачем.

МИЛИЦА: После свега, остаје једна реч: неуспех!

ПАТРИЈАРХ: А глупи Твртко јавио Европи да смо победили! Звонила звона у... Како се, већ, зове тај њихов град...

МИЛИЦА: Зове се Париз, чини ми се.

ПАТРИЈАРХ: Да, да, може бити... Него, ето, све лежи у сили... Односи између два човека, између човека и жене, између поједица и групе, између две групе и, најзад, између два народа. То је, изгледа, главни закон који важи у читавом божјем свету; који, штавише, тај свет и покреће. Тако да ми, сад... Не знам ни сам шта да кажем.

СТЕФАН: *(Прес̄иане да мла̄иши мачем)*

Ако је у божјем свету све у сили, шта ради Бог за то време?

ПАТРИЈАРХ: Молим?!

СТЕФАН: Шта ради Бог за то време?

МИЛИЦА: Стефане!

ПАТРИЈАРХ: А, откуд теби идеја, млади кнеже, да мали мрав, звани човек, уопште може да схвати Бога? Та идеја је, не само богохулна, већ, с опроштењем, и глупа!

СТЕФАН: Па, како служиш нечему што не разумеш?

МИЛИЦА: Доста, Стефане!

СТЕФАН: Питам!

ПАТРИЈАРХ: Нисмо ми позвани да дискутујемо о Богу.

(Пауза)

Народ је узнемирен... Морамо да нађемо неко решење. Нека би нам Господ и Сви Свети помогли да се, у овако несрећно време, држимо онако како ваља и требује, као људи божји, у свему што је свето и честито и миломе Богу приступачно.

- МИЛИЦА: Амин!
- СТЕФАН: Идем ја да се играм с Ђурђем.
- ПАТРИЈАРХ: Не можеш стално да бежиш, млади кнеже!
- СТЕФАН: Не бежим! Имам заказан реванш.
- МИЛИЦА: Не, сине! Мораш да останеш и да учиш како да постанеш владар.
- СТЕФАН: Без везе... Како је све то досадно!
(Почне ојети да вијла мачем)
- ПАТРИЈАРХ: На тебе ће, млади кнеже, пасти тешко бреме у будућим данима.
- СТЕФАН: Ви губите битке, а ја да носим бреме!
- МИЛИЦА: Доста, више! Народ је узнемирен и губи поверење у нас. Почиње да се шушка како смо ми неспособни, кад смо дозволили да изгубимо ту битку. Кажу, како је Витомир, на Дубравници, био кадар да потуче Турке и да се жив и здрав у Крушевац врати... А, Лазар...
(Брише сузе)
- ПАТРИЈАРХ: Да, да... Бог му дао...
(Крсти се)
Па, како сад...? Да, да... Како сад?
(Пауза)
Шта сад нама треба?
- СТЕФАН: Треба вам добар изговор, зар не?
- МИЛИЦА: Стефане! Како можеш...?
- ПАТРИЈАРХ: Гле, гле! Млади кнез почиње да учи! Ипак ће Србија, акобогда, доћи у праве руке.
- МИЛИЦА: Лазар није крив!
- ПАТРИЈАРХ: Није! Разуме се да није! Он је наш блаженопочивши мученик. Потрудићемо се да српски народ то схвати, и добро упамти. Гледаћемо, касније, и да га поставимо за свеца. Ту, онда, престаје сваки разговор. Разуме се да није крив! Мада, међу нама речено, зли језици кажу да је крив јер није опремио довољно јаку пешадију, која би задржала Бајазитов контраудар. Зли језици, такође, тврде да су Вук Бранковић, на десном, и Влатко Вуковић на левом крилу, надјачали турске чете, а да је Бајазит баш у центру пробио српски фронт, и да је тако све пошло низбрдо... Али, није то сад важно. Важно је да кнез није крив.

- МИЛИЦА: Тако је, свети оче!
- СТЕФАН: А ко је, онда, крив? Колико моје неискуство схвата, овде се управо о томе ради.
- ПАТРИЈАРХ: Хвала Богу, добили смо паметног кнеза!
- МИЛИЦА: Да, да... Ко је крив? То је питање!
- СТЕФАН: Док ви смислите ко је крив, ја ћу мало да вежбам.
(Трчкара околo, машући мачем, ња се одједном заустави)
Крив не може да буде неко ко је погинуо херојском смрћу!
(Настави да маше мачем. Заустави се)
Зар не?
- МИЛИЦА: Видиш, видиш... То ти је паметно!
- ПАТРИЈАРХ: Кажем ја... Бог нас је погледао!
- МИЛИЦА: Ти стварно тако мислиш, свети оче?
- ПАТРИЈАРХ: Зар то није очигледно?
- МИЛИЦА: Да, да... Хвала ти, Господе, услишио си моје... Па, ко је онда крив?
- СТЕФАН: Послужите се мало логиком! Крив је, дакле, неко ко је жив. *(Настави да скакуће и вишла мачем. Пауза)*
- МИЛИЦА: Да је Вук ту, он би нам помогао да смислимо... А, он оде сад код Марка!
- ПАТРИЈАРХ: Нека, нека! Ако Марко пристане да нам се придружи, можда ћемо моћи да наставимо борбу.
- МИЛИЦА: А, ако не пристане?
- ПАТРИЈАРХ: Ако не пристане... Не знам, не знам... У сваком случају морамо сачувати поверење народа.
- МИЛИЦА: Значи, морамо наћи тај изговор за косовску погубију!
- ПАТРИЈАРХ: Да, да... Треба наћи изговор... Изговор!
- СТЕФАН: *(Заустави се)*
Вама треба јарац.
- ПАТРИЈАРХ: Шта?
- МИЛИЦА: Какав сад јарац, сине?
- ПАТРИЈАРХ: Таман сам помислио да нам је Бог послао кнеза какав је Србији потребан...

- СТЕФАН: Послао вам је.
- ПАТРИЈАРХ: Па, какав, онда, јарац?!
- СТЕФАН: Па, жртвени јарац, разуме се!
- МИЛИЦА: Ах, жртвени!
- СТЕФАН: Није важно да ли је крив. Важно је да је јарац .
- ПАТРИЈАРХ: Ах, како је то лепо речено!
- СТЕФАН: Мислим да сам вам доста помагао. Идем сад да се играм са Ђурђем.
(*Оћрчи, машући мачем*)
- ПАТРИЈАРХ: Стефане, кнеже...
- МИЛИЦА: Оде!
- ПАТРИЈАРХ: Биће од тог момка нешто...
- МИЛИЦА: Али, шта ћемо сад?
- ПАТРИЈАРХ: Морамо нешто да смислимо... Мало вина, кнегињо'
- МИЛИЦА: Хвала! Не пијем док радим.
- ПАТРИЈАРХ: Мени помаже. Сем тога, не могу да савладам овај батак ако га не залијем мало...
- МИЛИЦА: Добро, добро... Али, где да нађемо тог јарца?
- ПАТРИЈАРХ: Кад попијем мало вина, мозак ми се разбистри...
(*Пије*)
- МИЛИЦА: Немој више да пијеш, свети оче! Размишљај, размишљај!
- ПАТРИЈАРХ: Зато и пијем, кћери – рекао сам ти већ!
- МИЛИЦА: Добро! Ради шта хоћеш! Само смисли нешто!
(*Пауза*)
Поверење народа морамо да сачувамо... По сваку цену!
(*Пауза*)
Ако немамо добро упориште у нашим покрајинама... Ти знаш да наш пријатељ, Твртко Босански, само чека да нам зарије нож у леђа!
- ПАТРИЈАРХ: Да, да... Проклети богумили... Проклети католици... Они нам нису пријатељи. Па и да јесу – то ништа не значи!
(*Енергично ѓлође байџак*)
Сачувај ме, Боже, пријатеља – а непријатеља ћу се и сам сачувати...

- МИЛИЦА: Јесте! То што је Твртков одред био с нама на Косову, ни то ништа не значи... Бранио је и Босну од Турака... С друге стране, то може да се схвати и као истицање претензија.
- ПАТРИЈАРХ: Има у томе истине... Сети се, само, шта је било с Николом Алтомановићем!
- МИЛИЦА: Не помињи Алтомановића! И Лазар је, заједно с Твртком...
- ПАТРИЈАРХ: Ја то међу нама...
- МИЛИЦА: Нама треба, сад, тај јарац!
(Пауза)
- ПАТРИЈАРХ: Чекај, да попијем још мало!
(Пије)
Јарац... Јарац...
(Пије)
Јарац...
(Пије. Пауза)
Мислим се нешто... Чекај, чекај... То је то! Имам решење!

МРАК

V
БРАЋА СРБИ

Прилеј. Марко Мрњавчевић, у гаћама и белој кошуљи, ради склекове.

Поред њега Учићел мачевања.

УЧИТЕЉ

МАЧЕВАЊА: Четрешес, четреседам, четресосам, четресдевет, педесет. Стоп! То је то.

Марко с муком усџаје; дува.

УЧИТЕЉ

МАЧЕВАЊА: Добро је, светли краљу! Сад конопац!

МАРКО: Чекај... Чекај, полако... Угушићу се!

УЧИТЕЉ

МАЧЕВАЊА: Жао ми је. Конопац!

МАРКО: Добро, добро...
(Узима конопац)
Ух!

УЧИТЕЉ

МАЧЕВАЊА: Идемо!

Марко њочине да ѡрескаче конопац.

УЧИТЕЉ

МАЧЕВАЊА: Јен, два – јен, два – јен, два – јен, два!
Јен, два – јен, два – јен, два – јен, два!

Учићел мачевања ѡева, Марко у ритму ѡрескаче конопац.

УЧИТЕЉ

МАЧЕВАЊА: Играле се делије, на сред земље Србије!
Играле се делије, на сред земље Србије!
Јен, два – јен, два – јен, два – јен, два!
Јен, два – јен...

Видео је Вука Бранковића како улази, у ѡућничком оѡрићачу. Марко га не види, јер му је окренућ лећима, и чуди се шћо је Учићел мачевања ѡресћао да броји. Овај му очима ѡказује на Вука. Марко се окрене.

МАРКО: Шга...?
(Исћусћи конопац)

ВУК: (Прилази)
Помаже Бог, брате Марко!

- МАРКО: Овај... Бог ти добро дао, Вуче!
*Прилазе један другоме и рийулно се – мада мало уздржано – загле,
 ирийуи симулирајући њољубац. Пауза.*
- МАРКО: Па... Добродошао у Прилеп!
- ВУК: Хвала! Долазим у миру; без обзира...
- МАРКО: *(Учийељу мачевања)*
 Ти си слободан!
(Осмехује се Вуку)
 Таман да се одморим мало...
- УЧИТЕЉ
- МАЧЕВАЊА: Слуга сам, светли краљу!
*(Покуји конојац с њода, наклони се Марку, ња Вуку
 и изађе)*
- МАРКО: Узми пехар вина!
(Сија му из кондира)
 Од Охрида... Сигурно си ожеднео. Далеко је од
 Крушевца до Прилепа!
- ВУК: Ко ти је овај? Као да ми је познат од некуд...
- МАРКО: Који?
- ВУК: Па, овај... Овај с конопцем.
- МАРКО: А, то! Нико. Мој тренер. Узми вина!
- ВУК: *(Баца њехар)*
 Издајниче! Како си могао да се бориш на турској
 страни?!
- Вук зграби Марка за ѓушу и ѡчне да ѓа дави. Марко му с лакоћом
 раздвоји руке и одѓурне ѓа, ѡако да се овај заишеура и ѡадне.*
- ВУК: *(Дижући се)*
 Ух, ала си ојачао!
- МАРКО: Видиш да вежбам! А, слабо и пијем, откако сам
 морао да преузнем очеве дужности. Бог му дао
 рајско насеље! Узми други пехар!
- ВУК: *(Узима ѡехар)*
 Који Бог? Наш или турски?
- МАРКО: *(Дуже ѡехар)*
 Бог је један, а ти си фанатик и српски националиста!
 Хоћеш ли да се бијемо, или да разговарамо? Рекао
 си да долазиш у миру!
(Пауза)

- ВУК: Па, добро... Да разговарамо.
- МАРКО: Хајде! Изволи!
- ВУК: *(После мале паузе)*
Добро! Како си, издајниче, могао да се бориш на турској страни?!
- МАРКО: Одговор је врло једноставан. Ја сам турски вазал, са обавезом да шаљем и предводим помоћне трупе, када султан то од мене затражи. Са тим задатком био сам и на Косову. Зар то није логично? Не знам шта ти је нејасно!
- ВУК: То што говориш, то је обичан цинизам. Жао ми је што нисам јачи, па да ти одмах одсечем главу!
- МАРКО: Вежбај!
- ВУК: Вежбам, али не вреди. Сувише си јак за мене.
- МАРКО: То си добро приметио!
- ВУК: Теби је до шале, а овде се дешава трагедија српског народа! Како си, уопште, могао да примиш вазалство?!
- МАРКО: Него да пустим да ми турске хорде пустоше земљу?! Код мене се живи мирно. Турци не улазе на моје поседе, осим чиновника који скупљају порез. Уосталом, и Лазар, твој таст вољени, био је угарски вазал.
(Пауза)
- ВУК: Друго је то... Угри су, бар, хришћани.
- МАРКО: Већ сам ти рекао, глупаче, да је Бог један! Не може сваки народ да га ствара по сопственој жељи!
- ВУК: Не знам... Ипак, да се бориш против својих...
- МАРКО: А ти и твој таст? Ко је ископао очи Николи Алтомановићу, па његове земље поделио са оним Твртком, оним мамлазом босанским, који хоће, поред мене живог, да се зове краљ српски?! Ко?! И још ти је Алтомановић рођак!
(Пауза)
- ВУК: Па, добро, сад... То је, ипак, био сукоб између српских велможа... А, ти си се борио против свог народа, на страни завојевача!
- МАРКО: Слушај! Немој да ме вучеш за језик! Мој си гост, покушавам да будем пристојан, али... Ко ме је гурнуо Турцима у наручје, брате Србине?

- ВУК: Па... Ко? Не знам... Не знам на кога мислиш...
- МАРКО: Не знаш?! Не знаш?! А, сећаш ли се шта је било после битке на Марици? После погибије мога оца, Вукашина краља, који је изгубио главу борећи се да Турке прогна из Европе? Ко је искористио срамну прилику? Ко ми је отео пола очевине? Скопље, Приштина... Нећу да набрајам!
- ВУК: Добро... мислим... То је било...
- МАРКО: Добро?! Ти и Лазар сте ми отели пола очевине! Толико, да више нисам био у стању да се одупирем Турцима. И сад те није срамота да долазиш!
- ВУК: Марко, опрости, опрости... Ја те разумем, али...
- МАРКО: Разумеш? Сад ме разумеш! Баш ти хвала!
- ВУК: Добро, али ипак... морамо да се ујединимо, да омразе заборавимо... Нестаћемо сви у мраку!
- МАРКО: А што се нисте онда са мном договарали, него сте ме, једноставно, опљачкали? Сад би хтео договор! Сад би хтео слогу и заједништво, кад је и вама мечка заиграла! Е, па, неће моћи тако, браћо Срби! Срам вас било!
(Велика пауза. Сива вина)
Хајде, што је било – било је! Нећу да се свађам с тобом. Касно је сад... Баво да те носи! И тебе и твог красног таста! Њега је, додуше, већ однео... Узми још мало вина! Охридско...
- ВУК: Марко... Брате...
- МАРКО: Нека, нека... Што је било – било је!
(Пауза)
Слушај, Вуче Бранковићу! С обзиром на ситуацију и однос снага, ја бих и теби препоручио да, што пре, постанеш Бајазитов вазал.
- ВУК: Молим?!
- МАРКО: Док није касно. Ево, ја бих могао да те препоручим.
- ВУК: Слушај, Марко...
- МАРКО: Није то ни тако страшно... Турци не узимају велики порез, не мешају се у унутрашњу управу...
- ВУК: Слушај, Марко! Вук Бранковић ће пре да погине, него да служи освајачу!

МРАК

 VI
 СМРТ ИЗДАЈНИКУ!

Празна сцена; само лево, близу њене ивице и просценијума, влади-чански пресѿо.

Чују се монашки гласови који певају “Вјечнаја ѿамјати”.

Из дубине излази Паѿријарх, у церемонијалном орнаѿу, и док гласови одјекују ѿразним ѿросѿором, долази лагано до ѿросценијума.

Када монашки гласови уѿишну, он широким ѿокреѿом ѿрекрсѿи ѿублику, ѿа јој се обраѿи свечаним ѿоном.

ПАТРИЈАРХ: Во имја Оца и Сина и Свјатаго Духа, амин! Браћо и сестре! Сабрасмо се да погребемо земне остатке блаженоупокојенога великомученика Лазара, кнеза нашег возљубљеног, који даде живот за род српски. Браћо и сестре! Глава одсечена његова, оставша на бојном пољу, чудотворним начином обрела се овде и спојила с његовим блаженопочившим телом. Господ даде знак благовољења својега, слава Њему и хвала! Слава Тебје, Господи! Слава Тебје!

Сада, из таме на светлост прешавши, људи, племена и сваки род човечји, мучеников дан поштујмо, призивајући: дођи нам, о Лазаре, дођи! Озари нас светлошћу, којом озари тебе Тројица света. Јер, слађе нам од меда засија данас дан мучења твојега. Шта да кажем, или којим венцима да овенчам свечасну главу твоју?

Али, са високим проповедањем, као облаком по висини ношен, на торжество све сазивам: дођите, о свећени саборе, дођи роде земље српске – дан спасења које ће наступити славимо! Певајмо празничне песме данас, затрубимо златокованом трубом, јер данас, уистину, све се испуни светлошћу – небо и земља. Небо, јер светлије од сунца сијаш, о Лазаре, и зраке простиреш од запада на исток; земља, јер од ње ти би саздан, а учинио си да се ова с небесима пореди.

Данас црква твоја своје благоленије украшава, данас анђели, с неба прегнувши се, с људима торжествују. Данас се земља српска весели – јер великомученик Лазар овај сабор сазва. Наста нам овај

празник, већи од свих празника. Данас нам свима
засија нада спасилачка. Данас задухаше ветри од
запада на исток, проповедајући твојих чудеса силу.

Јер, ево, изиђе од запада на исток реч твоја, о нови
мучениче Лазаре!

Дођи нам невидљиво, из наше Србије небесне, и
стани посред нас, да не будемо као овце које немају
пастира. Подај нам руку помоћи, подај! Погледај с
висине саборна чеда твоја у храму твом! О, велико-
мучениче Лазаре, моли Господа нашег, Исуса Хри-
ста, да погледа децу своју – јер то је једино што нам
је остало!

*(Нагло мења интонацију, прелазећи, динамично, на
модерни језик, на модерну, нејосредну форму обра-
ћања)*

Толико о томе. А сада ћу вам рећи нешто и о
издајнику.

(Пауза)

Као што је познато, још од случаја Господа нашег,
исуса Христа, мучеништво и жртва не дешавају се
без издаје.

(Пауза)

Питате се о каквом издајнику је овде реч. Реч је о
ономе, без чије издаје не бисмо данас били обезглав-
љени и поражени, без чије издаје не бисмо данас
оплакивали нашег племенитог кнеза, и стрепели
због косовског страдања, чији опсег и границе још
увек не можемо да сагледамо... Реч је о издајнику
Вуку Бранковићу, који одведе са бојног поља два-
наест хиљада љутих оклопника, који је више волео
да постане слуга турски, него да са нашим кнезом,
или победи, или се, као прави патриота, пресели у
царство небеско, у вечну, небеску Србију!

Из појасала њровири Учиишељ мачевања.

УЧИТЕЉ

МАЧЕВАЊА: *(Крикне)*

Смрт издајнику!!!

МНОШТВО

ГЛАСОВА: *(Off)*

Смрт! Смрт! Смрт!

УЧИТЕЉ

МАЧЕВАЊА: *(Са уздигнућом пјесницом)*
Смрт издајнику!!!

МНОШТВО: Смрт! Смрт! Смрт!

УЧИТЕЉ

МАЧЕВАЊА: Смрт издајнику!!!

МНОШТВО: Смрт! Смрт! Смрт!

Учићел мачевања несћане иза ћорћала.

ПАТРИЈАРХ: *(Виче)*

Дабогда му се име по злу спомињало, док живи и један Србин! Проклето му семе и колено! Проклет био во вјеки вјеков! Амин!

МНОШТВО: Амин! Амин! Амин!

ПАТРИЈАРХ: *(Широким ћесћом ћрекрћићи ћублику)*

Идите сад, с миром, браћо и сестре, и проносите истину о Косову; о светом кнезу и о мрском издајнику, диљем земље српске. Амин!

Прекрћићи још ћири ћућића ћублику. Чује се ћићхо ћојање монашких ћласова. Паћријарх ћосћоји још мало, ћа се окрене и лаћаним кораком крене ка ћресћолу. Хукће и сћуићића се уморно на седићиће, као човек који је обавио ћежак и ваћан ћосао. Скида мићиру с ћлаве. Из ћорћала ћровири Учићел мачевања, ћрихвацићи мићиру и несћане. Паћријарх свиленим рућцем брише зној с чела.

Из дубине, журним кораком, долази Вук Бранковић у ћућићничком оћрићачу.

ПАТРИЈАРХ: О, синко! Дође ли из Прилепа? Видим по теби да ниси ништа урадио. Знао сам ја...

ВУК: Шта је ово, забога, свети оче?!

ПАТРИЈАРХ: Које?

(Брише враћи својим рућцем)

ВУК: Како, које?! На мене си проклетство бацио!

ПАТРИЈАРХ: А, то!

Слућа уноси два ћехара вина, на сребрном ћослужавнику.

ПАТРИЈАРХ: Узми мало вина!

Вук ћресне ћехар о ћод. Слућа ће, ћоком ћиховоћ дијалоћа, ћодићи ћехар, мирно обрисаћићи ћод крћом коју носи о ћјасу, ћа ће заћићи изаћи.

ПАТРИЈАРХ: Грещиш! Вино је одлично. Охридско...

- ВУК: Какво вино?! Говори, шта је ово!
- ПАТРИЈАРХ: *(Сркуће вино)*
Па, види овако... Ти си сад, уствари, јарац.
- ВУК: Јарац?! Свети оче, шта то говориш?
- ПАТРИЈАРХ: Ето... Жао ми је, Вуче, али, тако је морало бити.
- ВУК: Ма, какав, бре, јарац?!
- ПАТРИЈАРХ: Како, какав? Па, жртвени јарац, сине!
- ВУК: Не разумем... Како...?
- ПАТРИЈАРХ: Напрегни се! Учини мали ментални напор, па ћеш схватити.
- ВУК: Какав ментални напор?! Спрдаш се са мном! И шта све ово, уопште, значи?
- ПАТРИЈАРХ: Све је ово, нажалост, озбиљно; да озбиљније не може бити. Жао ми је, али је тако.
- ВУК: Шта је ово, људи?! Шта је ово? Хоћу објашњење!
- ПАТРИЈАРХ: Објаснићу ти, Вуче. Ти имаш право на то. Само полако...
- ВУК: Шта, полако?! Говори! Говори!
(Пауза)
- ПАТРИЈАРХ: Па, ево... Ствар је крајње једноставна, али је неминовна. Дакле, као што рекох, ти си сад, јарац.
- ВУК: Треба вам жртва, јел?
- ПАТРИЈАРХ: Видиш! Почињеш полако да схваташ.
- ВУК: Оче! Ја ћу овде некога да убијем! Хоћу, кунем ти се!
- ПАТРИЈАРХ: Не брзај! Не куни се улудо! Управо је обрнуто. Тебе ће убити, сине. Уколико...
- ВУК: Али, зашто?! Зашто?
- ПАТРИЈАРХ: Вуче, рекао сам ти, већ!
- ВУК: Зато што сам јарац?!
- ПАТРИЈАРХ: Тако је! Схватио си!
- ВУК: Треба вам оправдање за косовску кланицу!
- ПАТРИЈАРХ: Браво! То је то! Увек сам говорио да си ти паметан и поуздан велможа.
- ВУК: Срам вас било! Мене сте нашли. Мене!!!

ПАТРИЈАРХ: Па, једини си од свих значајних српских велможа преживео косовску битку! Јел? Да оптужимо неког мање значајног, било би неверљиво. Овако...

ВУК: Зликовци...

ПАТРИЈАРХ: Не, сине! Ми ти, напротив, услугу чинимо. Помажемо ти да постанеш стожер српске саборности! Српски народ ће се ујединити у мржњи према теби. То ће га ојачати; учинити конзистентнијим. А твоје ће име бити заувек сачувано од заборава.

ВУК: Изаћи ћу пред народ! Раскринкаћу вашу лаж!

ПАТРИЈАРХ: Да сам на твом месту, ја не бих ризиковао. Знаш какви су Срби. Растргли би те, за трен ока.

Улазе Милица и Мара. Прелазе с леве на десну сцѐрану сцене. Мара јеца.

МИЛИЦА: *(Обгрлила је кћер)*
Не плачи, кћери! Заборави издајника.

ВУК: *(Ван себе је. Прилази им као месечар)*
Милице! Маро!

МИЛИЦА: Стани! Ни корака даље! Одлази, проклети издајниче!

МАРА: *(Пружа руке њему)*
Вуче!

МИЛИЦА: *(Грубо је задржи)*
Не обраћај се изроду! Он је изопштен. Заувек!

МАРА: *(Очајно)*
Вуче! Како си могао!

МИЛИЦА: Проклет био, на вјеки вјеков! А, ти – полази!
Милица Одвуче Мару. Излазе.

ВУК: Боже, Господе... Боже, Господе...

ПАТРИЈАРХ: Смири се, сине... Ето, видиш, ништа се ту не може.

Улази слуга, са два њехара вина на сребрном њослужавнику.

ПАТРИЈАРХ: Узми, Вуче! Окрепи се! То ти је сад потребно.

Вук, као у бунилу, узима њехар, ња га одмах искаји.

ПАТРИЈАРХ: Полако, полако... Опустите се. Узми!
Даје му и свој њехар. Вук и њега исцѐје на душак.

- ПАТРИЈАРХ: Видиш... Судбини се не вреди опирати. Него, бежи одавде, док још можеш!
- ВУК: Али, оче... Ја сам невин...
- ПАТРИЈАРХ: Знаш да си невин, брате! Али, зашто си толико глуп?! Ја покушавам да ти помогнем, а ти...
- ВУК: Па, зашто ми помажеш, кад си ме...?
- ПАТРИЈАРХ: Зато што си глуп. Зато што не умеш сам себи да помогнеш. Схвати! Ја ти не желим зло!
- ВУК: Али, зашто си ме, онда... Зашто си ме оптужио?
- ПАТРИЈАРХ: Сам си се нагузио, брате.
- ВУК: Зашто ниси наредио да ме ухапсе, него...?
- ПАТРИЈАРХ: Зато, будало, да бих ти омогућио да киднеш из овог срања! Сем тога, ако бих те ухапсио, дао бих ти могућност да се браниш. Овако си само жива мета. Зато, бежи! Узми сина и, док није свануло, јاشи у Приштину! Кад мораш да будеш проклет, бар да спасеш живу главу! Јер, не заборави: ако ти нестане – све ће нестати. И земља и небо, и добро и зло, и прошлост и будућност... И Бог ће нестати. Зато, бриши, сине, док си читав!

МРАК

VII
НИЈЕ СВЕ ИЗГУБЉЕНО

Прилеј. Код краља Марка Мрњавчевића.

Вук седи сам, на њоду, и пије вино. Долива из кондира који сјоји крај његових ноџу. Очиљледно је ујоную у очај. То њојраје. Најзад, уђе Ђурађ, вукући за собом дрвени мач, дође до оца и њосмајра га. Вук не диже главу, као да га не ѡрмећује.

ЂУРАЂ: Оче...

Вук не реађује. Пауза.

ЂУРАЂ: Оче!

Вук не реађује.

ЂУРАЂ: *(Седне на њод, ѡред оца. Додирне га)*
Оче, немој више да пијеш, молим те!

ВУК: *(Прене се, глада Ђурђа ѡа накрене кондир)*
Нема више!

(Помилује сина ѡ глави)

Блажено детињство...

(Узме Ђурђев мач, маше њиме)

Вежбај, вежбај... Ко зна шта те све у животу чека.

(Пауза)

Ето, мене је стигао мој усуд! А, толико сам желео...

ЂУРАЂ: Оче, да ли си ти, стварно, издајник?

ВУК: *(Зађрли га)*

Разуме се да нисам, сине. Не смеш да им верујеш. Они су то, ваљда, морали... Знаш, молим се Свевишњем, ако га има, да остане бар један Србин који ће схватити да нисам крив, па макар то био и мој син.

ЂУРАЂ: Не разумем! Па, зашто, онда...?

(Пауза)

ВУК: Чекај... Чекај да порастеш. Схватићеш. А тек ако једном дођеш на власт, све ће ти постати јасно...

ЂУРАЂ: Оче, а да ли Бог стварно постоји?

(Пауза)

ВУК: Питај патријарха... Ја више не знам.

ЂУРАЂ: Али...

ВУК: Постоји, сине, постоји! Шалио сам се.

ЂУРАЂ: Значи...?

- ВУК: Да, да... Биће све добро!
(Усијане)
Борићемо се, сине! Нећемо се тек тако дати!
- БУРАЋ: И ја ћу се борити с тобом, оче!
- ВУК: Хоћеш.
(Враћти му дрвени мач)
Док стасаш до правог мача. Биће времена за борбу.
Не брини ништа. Биће времена...
- Улазе Марко и Учииељ мачевања, борећи се. Марко иде уназад, брани се.*
- МАРКО: Полако, полако...
- УЧИТЕЉ
- МАЧЕВАЊА: Рад ногу! Рад ногу, светли краљу! Јер, шта је најважније код мачевања? Најважнија је стабилност. Па, тек онда рефлекси и снага ударца...
- МАРКО: Добро! Доста је за данас!
(Одбаци мач, вади рубац, брише зној с лица и враћа Вуку)
Где си, брате издајниче?
- ВУК: Слушај ти, краљевска барабо... Ђурђе, иди вежбај тамо!
- Ђураћ сивоји и с мржњом гледа Марка. Марко се смешка и помилује га по коси. Ђураћ се, као ошарен, демонстративно одмакне.*
- ВУК: Хајде, хајде!
Учииељ мачевања ухвати Ђурђа за руку и изводи га са сцене. Усијан, понесе Марков мач. Ђураћ, идући за Учииељем мачевања, искреће главу и гледа Вука и Марка, све док не изађе.
- МАРКО: Сад смо обојица издајници!
Одбаци рубац и љукне џрсима. Улази слуга с кондиром вина, као да је чекао његов знак. Сиша Марку и Ђурђу, подигне рубац, па изађе.
- ВУК: Ти јеси издајник, Марко! И ти то знаш врло добро. А, ја... Ја сам, само, жртва курвањске политике патријарха Данила и кнегиње Милице Хребљановић, моје таште. И то знаш врло добро. Дакле, само пуки привид.
- МАРКО: Можда је и привид, али тебе српски народ проклиње као издајника, а мене моји поданици обожавају, јер сам им обезбедио миран живот и поштедео их турских пустошења.

- ВУК: Да, да... И тако привид полако постаје стварност...
- МАРКО: Ти си, бар, искусан човек, Вуче. Морао би знати... Живот није тако једноставан. Морал је једно, а живот нешто сасвим друго, зар не? Сети се ископаних очију твог брата Николе Алтомановића!
(Пауза)
Видиш и сам како је све то релативно. Ти си херој косовске битке, а ето... А, ја... Мене воле и Срби и Турци. Шта да ти кажем, друже?
- ВУК: Све си ми рекао. Можеш само да ми сипаш мало вина.
- МАРКО: Сипаћу ти, али...
(Сипа му)
Вино је јако... Охридско. Теби сад треба трезна глава.
- ВУК: Празна глава!
(Пауза)
Јели, не јели; пили, не пили – стићи ће нас!
- МАРКО: Пусти сад те пословице! Треба...
- ВУК: Није то пословица, то је...
- МАРКО: Што год да је! Ти си човек од акције, ниси неки, тамо, трули интелектуалац, или нека попекања!
- ВУК: Више ни сам не знам шта сам. Понекад ми се скоро учини да су Милица и патријарх у праву...
(Пауза)
Жао ми, само, ове деце ... Какав им свет остављамо!
- МАРКО: Требало је раније мислити, Вуче! Ето, ја, например, немам деце...
- ВУК: Све су то наша деца... Дај амо тог вина!
- МАРКО: Бојим се да је доста!
- ВУК: (Оћима му кондир)
Ти ћеш да ми кажеш!
(Сипа)
- МАРКО: Полако... Није све изгубљено, Вуче!
- ВУК: Изгубљено је, Марко! Одавно је изгубљено. Још онда кад смо почели да копамо очи један другоме...
- МАРКО: Е, па... Та накнадна памет неће ти помоћи. Него, да видимо шта може сада да се учини.

- ВУК: Шта да се учини? Да скупим оно мало оклопника што ми је остало, да учиним последњи јуриш међу Турке, и да тако завршим ову агонију! Или да се поклоним и пољубим Бајазитову папучу?! Шта?!
- МАРКО: Не! Бајазит то не тражи од угледних велможа. Довољно је да се уљудно наклониш и прихватиш његове услове. Схвати! Ништа ти више не преостаје, друже. За све друго је, увелико, касно. Пођи са мном у Једрене, док је време. Ја ти гарантујем безбедност.
- ВУК: Не могу, Марко... Не могу!
(Пауза)
- МАРКО: Будимо прагматични, друже, ако већ раније нисмо били у стњу. Под Бајазитовом влашћу може се сасвим лепо живети. Наш рођени цар, сироти Урош, није нам ваљао... Био је сувише слаб. А, Душан, пак, отац његов – сувише јак! Велможе су стално гунђале... Е, сад ће Бајазит да их утера у ред! Али, опет, ако не правиш глупости – можеш сасвим лепо да живиш. Не мораш ни веру да мењаш, ако нећеш.
- ВУК: Ако је вера то што представља оно ђубре, патријарх Данило – боље да се потурчим!
- МАРКО: Па, можеш ако хоћеш. Мада, кажем ти, није обавезно. Знаш, турска власт је стабилна; није као код нас. Тамо се зна ред. Ако се не копрцаш, она ти обезбеђује миран и пристојан живот. Или, хоћеш да пустиш Татаре да ти прегазе очевину?
- ВУК: Радије ћу да скупим оклопнике и да учиним тај, последњи јуриш! Ваљда ћу и ја неког од њих да посечем.
- МАРКО: И?
(Пауза)
- ВУК: И... Не знам... Не знам ни сам више!
- МАРКО: Имаш сина, Вуче!
- ВУК: Не... Не!
(Пије. Баца пехар, вади мач. Вийла њиме изнад главе; урла)
Неее!!!

МРАК

VIII
ЖИВЕЛА СРБИЈА!

Једрене. Бајазитов двор.

Бајазит, сјасит, маркантиан мушкарац пјридесетих година, седи на миндерлуку. Око њега послује Милосница, у прозирним шалва-рама и јелечету. Приноси кондир, њехаре, слајкише, итд... увија се кокејно; настоји да шармира сулџана.

МИЛОСНИЦА: Мој господар стече славу највећу,
И стазом великих и моћних иде.

Све земље је праведношћу смирио,
И душманима путеве препречио.

Као лав храбар, побожан, проницљив –
Да ли цар или, пак, анђео је прави?

У дане када дарује, као зора блиста,
А када се бори, као ноћ је мрачна.

Дуг живот нека му Алах подари
И нека га од зле судбе сачува!

БАЈАЗИТ: *(Дохвати је за руку и привуче себи)*
Не веруј никад женама,
Обећању им, ни клетвама;

И кад праштају и кад су зле,
Похота је код њих све.

У љубави лицемерне,
Лаж у скуту скрива им се!

Милосница се заводљиво смешка. Бајазит је сјавља на колена, милује је, љуби, завлачи јој руку у недра...

БАЈАЗИТ: Дођи, дођи, лажљивице...

Улази Доглавник, мејганише пред сулџаном. Овај не испушта девојку. Доглавник чека да му се сулџан обрати.

БАЈАЗИТ: Шта је било? Видиш да имам посла!

ДОГЛАВНИК: Светли господару, српски пси су стигли.

БАЈАЗИТ: *(Сјусићи Милосницу, усїане, шуїне Дођлавника, ѿ се овај ѿреврне на леђа)*
 Дужи се, мајмуне! Јесмо ли рекли да ћемо се понашати пристojно?! У Европу смо закорачили! Није ти ово анадолска коњушница! Знаш!

ДОГЛАВНИК: *(Бауља ѿ доду, диже се)*
 Опрости, Пресветли! Понашам се... Понашам се...

БАЈАЗИТ: Понашаш се буцу Ахметову!

ДОГЛАВНИК: Милостиви господару, узвишена кнегиња српска, Милица, стигла је са децом.

БАЈАЗИТ: Тако! Нека уђу!

Дођлавник, нейресїано се клањајући, излази корачајући најпращке.

БАЈАЗИТ: Не дају ми да се опустим... По цео дан морам да владам! А, и ти Срби! Много су, брате, досадни. Хајде, шта гледаш?! Сачекај ме тамо!

Милосница се, њишући боковима, иззуби са сцене. Улазе Милица, Сїефан и Оливера, у ѿраїњи Дођлавника. Присїује Бајазитиу, који седи на миндерлуку. Сїефан оїушїено, Милица с нелађодношћу, Оливера укрупено, с очигледним ошїором. Сїоје, један ѿренушак, ѿред сулїаном. Дођлавник ѿриђе и шайне нешїо Милице. Милица, невољно, клекне на једно колено. Сїефан, следећи њен ѿимер, учини исїо. Оливера осїане сїојећи. Милица је сїрођо ѿогледа, ѿовуче је за руку и ѿримора је да клекне.

МИЛИЦА: Светли царе, дошли смо... Дошли смо да...

БАЈАЗИТ: *(Усїане, узме Милицу за руке и ѿодигне је)*
 Не, кнегињо, молим те! Ми, Турци смо лепо васпитани, не дозвољавамо да дама клечи. Устаните и ви, децо! Слободно!

Сїефан и Оливера усїану.

МИЛИЦА: Хтели смо да дођемо, светли царе, да искажемо своју... Своју...

СТЕФАН: Кнегиња хоће да каже да смо спремни да примимо вазалство од твоје царске милости.

БАЈАЗИТ: *(Помилује Сїефана ѿ коси)*
 Талентован дечко... Све знамо, кнегињо! Имамо ми своје људе у Крушевцу. И не само у Крушевцу... Окупљате војску, блатите господина Бранковића, тражите изговор за Косово, дижете, као, морал народу... Јел тако?! Е, али проклети Мађари прете са севера! Да, да... И они ће доћи на ред, само полако!

- МИЛИЦА: Ми смо, само, хтели... Ми, уствари, нисмо хтели...
- БАЈАЗИТ: Дакле, добро је да си се на време опаметила, госпо! Јер, оне наше акинџије, они Татари и Черкези, нису тако лепо васпитани.
- МИЛИЦА: Ево, спремни смо да се поклонимо пред твојим светлим лицем... Очекујемо, само... Очекујемо...
- СТЕФАН: Кнегиња хоће да замоли да, притом, не угрозите интегритет наше државе. Ми смо спремни да плаћамо данак и да, на твој захтев, господару, шаљемо помоћне трупе.
- БАЈАЗИТ: Видим ја, младићу, да ћемо ми добро сарађивати.
(Пауза)
А, што сте убили мог оца, Мурата – то ништа?
- СТЕФАН: С опроштењем, светли царе, и ви сте убили мог оца, Лазара. Па ништа.
- БАЈАЗИТ: Хм, хм... Лукав си ми ти, млади кнеже! Да нећеш да кажеш да сте ми омогућили и на престо да дођем?
- СТЕФАН: Ти кажеш, господару.
- БАЈАЗИТ: Кнегињо, овај мали је озбиљно талентован!
- МИЛИЦА: Хвала, светли царе!
- БАЈАЗИТ: И да га ви, тамо, што пре крунишете! Волећу с њим да радим.
- СТЕФАН: Биће ми особита част, господару!
- БАЈАЗИТ: А ова озбиљна, млада лепотица, што тако речито ћути...?
- МИЛИЦА: То је, светли царе, моја кћи... Моја мезимица, Оливера...
- СТЕФАН: Њу смо ти довели, светли падишаху, као доказ наше љубави и оданости. Молимо те да је примиш к срцу, као што ти је ми од срца поклањамо.
- БАЈАЗИТ: (Посмајтра Оливеру њажљиво)
Па, хвала... Добро сте то смислили. Она ће бити украс мога харема.
- Бајазит ње руке. Улази Милосница, учини њроскинезу.*
- БАЈАЗИТ: Поведи кнегињицу у харемске одаје! Нека се одмори од пута... Окупајте је, тамо. Хајде!

Милосница ухвати Оливеру за руку, у намери да је поведе. Оливера се трчевито ошре.

МИЛИЦА: (Тихо)
Живела Србија!

Милосница Одвуче Оливеру.

БАЈАЗИТ: Добро. И то смо обавили.

Улази Учииел мачевања. Одевен је истио као и до сада – има чизме, њанијалоне и кошуљу; једино шио на глави сада има чалму. Приђе Бајазитиу, учини проскинезу, пољуби га у њајучу, ња се дигне и шайне му нешио на уво. Сифан га гледа зачуђено, али не зовори нишиа.

БАЈАЗИТ: Уведи их!

Учииел мачевања се поклони, ња изађе.

БАЈАЗИТ: Баш лепо! Ево, стижу вам и рођаци.

МИЛИЦА: Ко...? А, да се ми повучемо, светли царе?

БАЈАЗИТ: Зашто, кнегињо? Зар није лепо да будемо сви на окупу?

МИЛИЦА: Али, можда, ипак...

БАЈАЗИТ: Султану се не противуречи. То ћеш морати да научиш, госпо!

Учииел мачевања уводи Марка, Вука и Ђурђа. И Вук и Милица су, разуме се, нејријатино изненађени. Марко чини проскинезу и љуби цару њајучу. Ђурађ погледа у оца, ња као да хоће за Марковим примером. Ђурађ га задржи.

БАЈАЗИТ: (Помилује Марка по глави)
Како си, верни мој Марко?

МАРКО: Врло добро, господару, када ме греју зраци твоје милости!

БАЈАЗИТ: Тако, тако! Видите ли шта је права поданичка љубав?

СТЕФАН: Видимо, светли царе!

БАЈАЗИТ: Пример за углед, зар не, кнегињо?

МИЛИЦА: Јесте... Јесте, господару!

БАЈАЗИТ: А, ко је овај господин, што се устобочио тамо?

МАРКО: То је господин Вук Бранковић, господару, и његов син, Ђурађ.

Вук приђе и наклони се; Ђурађ њакође, за оцем.

- БАЈАЗИТ: Хвала, и ја сам добро.
(Пауза)
То је, значи, господин Бранковић, који ми је толико помогао на Косову!
- ВУК: Ти знаш најбоље, светли царе, да то није истина.
- БАЈАЗИТ: Не знам ја ништа, господине Бранковићу. Ја само знам да већ цео Балкан о томе говори.
- ЂУРАЂ: Оче, да ли си ти, стварно, издајник?
- ВУК: (Ка Милици)
Видиш, змијо, шта си ми учинила?! А сама си дошла да се поклониш Турчину! Дабогда се у паклу вечно кувала!
- МИЛИЦА: Боље ти је да ћутиш, псето издајничко!
- СТЕФАН: И ти да ћутиш, мајко!
- БАЈАЗИТ: Не, не! Немојте тако, моји драги Срби! То није лепо. Треба да се волите, да будете солидарни... А, изнад свега, пристojни! Истина, ваша неслога и ваше неподштине иду мени у прилог – али, опет, жао ми да вас гледам такве...
- ВУК: (Милици)
А за Марка, који је на Косову стварно био са турске стране, не кажеш ништа, змијо?!
- СТЕФАН: (Тихо)
Ћути, мајко!
- БАЈАЗИТ: Не тако, голупчићи! Вама, изгледа, не вреди говорити... Дакле, чему да захвалимо за твоју посету, господине Бранковићу?
(Пауза)
- ВУК: Ни сам више не знам...
(Пауза)
- БАЈАЗИТ: Добро, онда. Хајдете ви! И поведите овог дечака. Ми ћемо, овде, мало да попричамо.
- ЂУРАЂ: Оче!
- БАЈАЗИТ: Ништа не брини, сине. Биће све у реду. Пођи са својим рођацима!
- СТЕФАН: Хајдемо, Ђурђе!

Милица, Стефан и Ђурђе поклоне се Бајазитију, ња изађу.

- БАЈАЗИТ: Е, па, доста је било спрдње! Шта ћемо сад, Бранковићу?
(Пауза)
- ВУК: Изгледа, ништа...
- БАЈАЗИТ: Неће моћи! Сам си дошао. Не свиђа ти се да будеш издајник, јел? Видиш како Марку то не смета! Кажи, добри мој Марко!
- МАРКО: Тако је, пресветли! Не смета ми.
- БАЈАЗИТ: Видиш! Сад, кад си већ жигосан, ништа ти друго и не преостаје. Сами су те твоји Срби гурнули на праву страну. Уосталом, то ти је, пријатељу, историјски опортунитет.
- ВУК: Мислим да сам се покајао што сам овамо дошао...
Крене да изађе. Доглавник и Учиџељ мачевања га ухватије за мишице и задрже.
- БАЈАЗИТ: Овамо је лакше ући, него одавде изаћи, господине Бранковићу. Пољуби папучу!
Пружа му ноџу. Вук не реаџује.
- БАЈАЗИТ: Пољуби папучу, псето!
Вук не реаџује.
- БАЈАЗИТ: Пољуби папучу, псето српско!
Вук не реаџује.
- БАЈАЗИТ: (Не дџући џон)
Водите га!
Доглавник и Учиџељ мачевања изведу Вука.
- БАЈАЗИТ: (Марку)
Ето, и то смо обавили.

МРАК

IX
ПРЕЂИМО СА РЕЧИ НА ДЕЛА!

Једрене; Тамница.

Вук Бранковић седи на њоду, везаних руку.

Чује се црквено њојање, као у II слици. То њоѡираје извесно време.

Улази Учиѡељ мачевања. У једној руци носи комад хлеба, а у дружој ѡосуду с водом.

Сѡоји и ѡледа Вука.

Калуђерско ѡојање се лаѓано ѡуби.

УЧИТЕЉ

МАЧЕВАЊА: Јеси ли огладнео, господине Бранковићу?

Вук не реађује. Учиѡељ мачевања баци хлеб на ѡод, и ѡролије воду.

УЧИТЕЉ

МАЧЕВАЊА: Падишах ти шаље хлеба и воде. Данас нисмо ништа кували.

Пауза. Вук ѡледа Учиѡеља мачевања.

ВУК: Ко си ти, човече?
(Пауза)

УЧИТЕЉ

МАЧЕВАЊА: Ко сам ја...? То је сложено питање.

(Пауза)

Једно од мојих имена је Екрем Краснићи. Да ли ти је то довољно, псето српско?!

Улази Марко. Учиѡељ мачевања се наклони, ѡа изађе. Марко лаѓано ѡриђе Вуку.

МАРКО: Како си, Вуче?
(Пауза)

ВУК: Зашто си дошао?
(Пауза)
Да сеириш?

МАРКО: Е, мој Бранковићу...

ВУК: Зашто си ме преварио? Зашто си ме довукао у овај пакао?

МАРКО: А шта си ти мислио? Да ми отмеш пола очевине, и да ти прође тек тако?! А?!
(Шуштира га)
 Мислио си да сам ти опростио, наивчино?!
(Шуштира га)

Улази Бајазит, у праћњи Дољавника и Училијеља мачевања.

БАЈАЗИТ: Не! Немој тако, Марко! Неје лепо... Јесмо ли рекли да ћемо се понашати пристojно?

МАРКО: *(Падне ничице)*
 Јесмо, јесмо, светли царе!

БАЈАЗИТ: Устани, верни мој Марко!

Пољуди га по глави. Марко љуби цару праћу, пра усјане. Бајазит праће Вуку. Дољавник и Училијељ мачевања пракоче, прајају Вука за мишице и прадижу га.

БАЈАЗИТ: Пропустио си прилику, Вуче Бранковићу... Шта да ти кажем? То ти је, што ти је. Ускоро ће ти, ионако, бити свеједно. И за прошлост и за будућност... Толико о томе. А сад, пређимо са речи на дела!
(Училијељу мачевања)
 Хајде! Врши своју дужност!

Училијељ мачевања извади црвени, свилени прајан и праиро пра оба-вије Вуку око праће. Праеже, док Вук кркла и док, празад, не клоне праав на праод.

БАЈАЗИТ: *(Прамапра леи)*
 Велики је Алах! Слава њему и праала!
(Прауза)
 Ето, и то смо праавили... Прадемо даље!

Бајазит крене ка пралазу, праали за њим.

Пра пралазу се праусправи, праене се, пра се прапраи праублици.

БАЈАЗИТ: Не трпим прадајнике!

Праае. Праају и праали.

Праков леи прапрае на праоду. Док се праеилост прааано прааси, чује се пралућерско прајање.

МРАК

КРАЈ